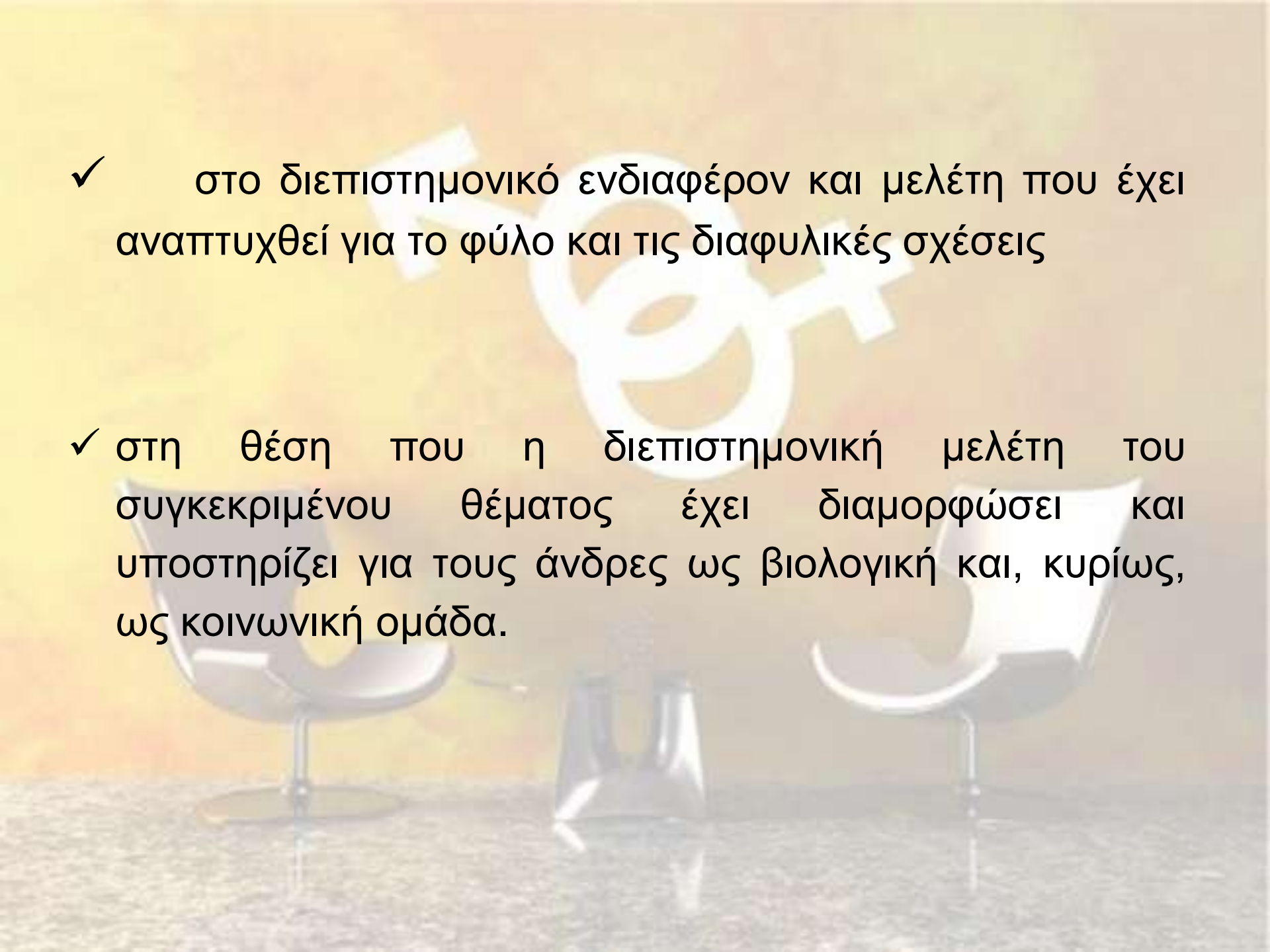

**Οι Ελληνίδες
στο χθες & στο σήμερα:
κατακτήσεις & ανοιχτά ζητήματα**

Ελένη Μαραγκουδάκη,
Επίκ. Καθηγήτρια του Τμήματος Φ.Π.Ψ.
του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

-
- The background features a warm, yellow-to-orange gradient. In the center, there are large, white, stylized gender symbols: a male symbol (♂) on the left and a female symbol (♀) on the right, with a large white circle between them. In the foreground, there are two white, modern-style chairs with curved backs and thin legs, positioned on a light-colored, textured surface.
- ✓ στο διεπιστημονικό ενδιαφέρον και μελέτη που έχει αναπτυχθεί για το φύλο και τις διαφυλικές σχέσεις
 - ✓ στη θέση που η διεπιστημονική μελέτη του συγκεκριμένου θέματος έχει διαμορφώσει και υποστηρίζει για τους άνδρες ως βιολογική και, κυρίως, ως κοινωνική ομάδα.

στο κυρίαρχο κανονιστικό πρότυπο του ανδρισμού, δομικά χαρακτηριστικά του οποίου είναι:

- η επιτυχία στον επαγγελματικό στίβο και κατ' επέκταση η οικονομική αυτάρκεια αν όχι οικονομική ευρωστία,
- η απόκτηση κύρους και εξουσίας στη δημόσια ζωή,
- ο δυναμισμός,
- η απόκρυψη λεπτών συναισθημάτων κλπ.

Στα τεύχη του συγκεκριμένου περιοδικού η Καλλιρρόη Παρρέν και οι συνεργάτιδές της, εκπαιδευτικοί κυρίως

- σκιαγραφούσαν και δημοσιοποιούσαν την κοινωνική θέση των γυναικών,
-
- κατήγγελλαν τις ποικίλες μορφές του κοινωνικού τους αποκλεισμού και
-
- πρόβαλλαν τις πρώτες διεκδικήσεις για την άμβλυνοσή τους.

Οι πρώτες βασικές διεκδικήσεις αφορούσαν θεσμικές ρυθμίσεις αναφορικά με:

- την πρόσβαση των κοριτσιών σε όλες τις βαθμίδες και τους τύπους της δημόσιας εκπαίδευσης και αλλαγή του περιεχομένου σπουδών έτσι ώστε να διασφαλίζουν επαγγελματική αποκατάσταση.
- την πρόσβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας και την βελτίωση των συνθηκών εργασίας τόσο από την άποψη του εργασιακού ωραρίου όσο και από την άποψη των οικονομικών αποδοχών.

Πώς αντιμετωπίστηκαν, όμως, από την Πολιτεία οι διεκδικήσεις των Ελληνίδων για θεσμική κατοχύρωση βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων;

- σε ό, τι αφορά την πρόσβαση στη **δημόσια εκπαίδευση** μια πρώτη μορφή θεσμικής αντιμετώπισης του ζητήματος γίνεται το 1929 στα πλαίσια της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του Ελ. Βενιζέλου. Ο εκδημοκρατισμός και το “άνοιγμα” της εκπαίδευσης για τα κορίτσια γίνεται πολύ αργότερα. Συγκεκριμένα στα πλαίσια της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964 με πρωθυπουργό και υπουργό παιδείας τον Γεώργιο Παπανδρέου υφυπουργό το Λ. Ακρίτα και Γ.Γ.-εισηγητή τον φιλόσοφο και παιδαγωγό Ευάγγελο Παπανούτσο.

- Σε ό,τι αφορά τα **πολιτικά δικαιώματα** το 1929 επί πρωθυπουργίας του Ελευθ. Βενιζέλου προς εκτόνωση της μεγάλης πίεσης που ασκούσαν οι γυναικείοι σύλλογοι από τις αρχές της 10/ετίας του 1920 αναγνωρίζεται στις γυναίκες το δικαίωμα “του εκλέγειν” αλλά όχι “του εκλέγεσθαι” μόνο στις **Δημοτικές εκλογές** με τις ακόλουθες, όμως, προϋποθέσεις:
 - να είναι εγγράμματες και
 - να έχουν ηλικία άνω των τριάντα χρόνων.

«...Ορισμένα τινά Ελληνικά θήλεα ζητούν να δοθή ψήφος εις τας γυναίκας. Σχετικώς με το ίδιον τούτο θέμα διαπρεπέστατος επιστήμων είχεν άλλοτε αναπτύξει από του βήματος της Βουλής το επιστημονικώς πασίγνωστον, άλλως τε, γεγονός ότι παν θήλυ διατελεί εις ανισόρροπον και έξαλλον πνευματικήν κατάστασιν ωρισμένας ημέρας εκάστου μηνός... Νεώτεροι και ακριβέστεροι έρευναί καταδείκνυσιν ότι ου μόνον ωρισμένας ημέρας, αλλά δι' όλου του μηνός τελούσιν άπαντα τα θήλεα εις πνευματικήν και συναισθηματικήν ανισορροπίαν, τινά δε μετρίαν, τα πλείστα δε σφοδροτάτην και ακατάσχετον, άτε και παντοιοτρόπως εκδηλουμένων και κλιμακουμένων συν τω χρόνω... Επειδή εν τούτοις αι ημέραι αύται, δεν συμπίπτουν ως προς όλα τα θήλεα, είναι αδύνατον να ευρεθή ημέρα πνευματικής ισορροπίας και ψυχικής γαλήνης όλων των θηλέων, ώστε την ευτυχή εκείνην ημέραν να ορίζονται αι εκάστοτε εκλογαί. Η γυναικεία συνεπώς ψήφος είναι πράγμα επικίνδυνον, άρα αποκρουστέον».

Εφημερίδα «Νέα Ημέρα», της 20ης Μαρτίου 1928

Πλήρη πολιτικά δικαιώματα “εκλέγειν και εκλέγεσθαι” τόσο στις Δημοτικές όσο και στις Εθνικές εκλογές οι γυναίκες αποκτήσαμε πολύ αργότερα, με το Σύνταγμα του 1952. Η πρώτη γυναίκα βουλευτίνα στη Βουλή των Ελλήνων ήταν η Ελένη Σκούρα, εκλεγείσα το 1953 με το κόμμα του «Ελληνικού Συναγερμού», στις επαναληπτικές εκλογές στην εκλογική περιφέρεια της Θεσσαλονίκης.

Πώς αποτυπώνεται, αλήθεια, σήμερα η κοινωνική θέση των Ελληνίδων 30 χρόνια μετά τη θεσμική κατοχύρωση της ισότητας των φύλων;

Σε ό,τι αφορά στην **εκπαίδευση**:

- Σήμερα τα κορίτσια φοιτούν σε ίσο ή και σε μεγαλύτερο ποσοστό με τα αγόρια σε όλες τις βαθμίδες και τους τύπους της Γενικής Εκπαίδευσης. Σημειώνουν περισσότερες “πρωτιές” στις Πανελλαδικές εξετάσεις και αποτελούν το 60% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Παρατηρείται, ωστόσο, μια τάση σταθερότητας ή και αδράνειας σε ό,τι αφορά στις επιλογές κατεύθυνσης σπουδών. Η συντριπτική πλειονότητα των κοριτσιών επιλέγει και φοιτά σε σχολές θεωρητικής κατεύθυνσης οι οποίες συνδέονται με επαγγέλματα που, στις σημερινές παραγωγικές και οικονομικές συνθήκες και συγκυρίες, παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά ετεροαπασχόλησης ή/και ανεργίας και γενικότερα εξασφαλίζουν χαμηλά οικονομικά και συμβολικά οφέλη (Καραμεσίνη, Μ. 2008).

- Σε επίπεδο διδακτικού προσωπικού, παρατηρείται αριθμητική υπεροχή των γυναικών εκπαιδευτικών στα σχολεία Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης. Η υπεροχή, ωστόσο, αυτή προσδιορίζεται από τη συγκέντρωσή τους στις χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης, την ανάληψη διδασκαλίας μαθημάτων κυρίως θεωρητικής κατεύθυνσης μερικά μάλιστα εκ των οποίων θεωρούνται ως “δευτερεύοντα” και τέλος την απουσία τους από θέσεις στελεχών διοικητικής και παιδαγωγικής ευθύνης (Μαραγκουδάκη, Ε. 2007, Δαράκη, Ε. 2007, Τάκη, Β. 2009).

- Σε ό,τι αφορά την Ανώτατη εκπαίδευση, η πρόσβαση των γυναικών σε θέσεις μελών Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ), παρουσιάζει ανάλογη και αντίστοιχη εικόνα. Αναλυτικότερα:

i) Οι γυναίκες πανεπιστημιακοί αποτελούν τη συντριπτική μειοψηφία του συνολικού αριθμού των μελών διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού της χώρας.

ii) Το υψηλότερο ποσοστό τους συγκεντρώνεται στις χαμηλότερες ιεραρχικά βαθμίδες, των Επίκουρων Καθηγητριών και των Λεκτόρων.

iii) Οι διαφοροποιήσεις, ως προς το φύλο, ανάμεσα σε Σχολές των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών και σε Σχολές των Φυσικών Επιστημών καθώς και των Επιστημών Μηχανικής και Τεχνολογίας, σε ό,τι αφορά τόσο την πρόσβαση όσο και την εξέλιξη στις βαθμίδες, είναι έντονες, σχεδόν πολωτικές. Οι πρώτες Σχολές είναι περισσότερο “φιλικές” και “ανοικτές” στις γυναίκες, ενώ οι δεύτερες Σχολές είναι “επιφυλακτικές”, χωρίς να λείπουν και οι περιπτώσεις που είναι σχεδόν ερμητικά “κλειστές” για τις γυναίκες πανεπιστημιακούς.

iv) Οι γυναίκες πανεπιστημιακοί υπο-εκπροσωπούνται σε διοικητικές θέσεις στα συλλογικά διοικητικά όργανα του χώρου εργασία τους (Μαραγκουδάκη, Ε. 2008α).

- Οι διαφοροποιήσεις με βάση το φύλο έτσι όπως αποτυπώνονται στο επάγγελμα των εκπαιδευτικών μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι οι θετικές εξελίξεις στο χώρο της εκπαίδευσης είναι κυρίως ποσοτικές αλλά ελάχιστα ποιοτικές. Με άλλα λόγια, οι γυναίκες εκπαιδευτικοί διεκπεραιώνουν το μεγαλύτερο μέρος του διδακτικού έργου στη Γενική εκπαίδευση, βέβαια, αλλά παρόλα αυτά η εξουσία και οι δυνατότητες λήψης αποφάσεων ελέγχονται από τους άνδρες συναδέλφους τους.

Σε ό,τι αφορά στην **Πολιτική**:

- τα ποσοστά εκπροσώπησης των γυναικών στη Βουλή ελάχιστα προσεγγίζουν εκείνα των ανδρών. Τα ίδια σχεδόν ισχύουν στις δομές Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και γενικότερα στο Συνδικαλισμό. Έτσι, οι γυναίκες έχουμε, βέβαια, και ασκούμε το δικαίωμα “του εκλέγειν” αλλά δεν απολαμβάνουμε, ως ελεύθεροι πολίτες το δικαίωμα “του εκλέγεσθαι”.

Σε ό,τι αφορά στο χώρο της **αμειβόμενης εργασίας** :

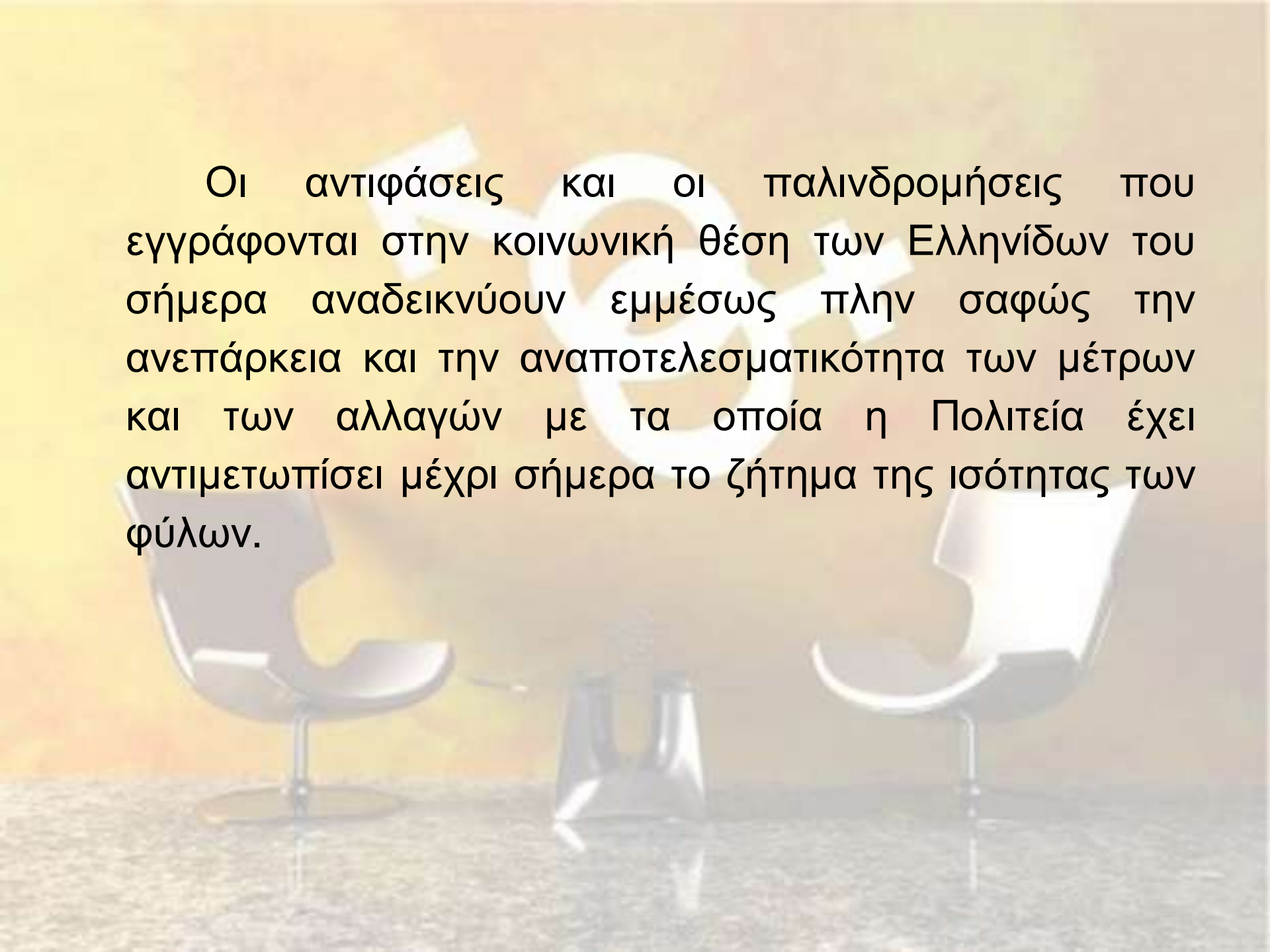
- τα σχετικά δεδομένα δείχνουν ότι οι γυναίκες εξακολουθούν να συγκεντρώνονται σε επαγγέλματα, που σύμφωνα με τις κοινωνικές παραδοχές “ταιριάζουν” στο φύλο τους και κυρίως είναι συμβατά με τον παραδοσιακό ρόλο τους στην οικογένεια (εκπαιδευτικοί, υπάλληλοι, γραμματείς, νοσοκόμες).

Σε ό,τι αφορά στα **ΜΜΕ**:

- οι απεικονίσεις της γυναικείας κατωτερότητας, που εκφράζονται με το αρνητικό πρότυπο είτε της ομορφιάς είτε της παθητικότητας ή του αντικειμένου σεξουαλικής διέγερσης και πόθου είναι πολύ συχνές συμβάλλοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό στη σχετικοποίηση της ατομικότητας των γυναικών.

Σε ό,τι αφορά στην **οικογένεια**,

- Σχετικά εμπειρικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι ο καταμερισμός ρόλων εξακολουθεί να είναι, ως ένα μεγάλο βαθμό, κυρίαρχος και η επιτυχία των γυναικών στον τρισυπόστατο στερεοτυπικό ρόλο τους εξακολουθεί να είναι το δομικό στοιχείο της κοινωνικής τους καταξίωσης αλλά και να τις ακολουθεί ακόμη και όταν εργάζονται σε θέσεις εργασίας με πολλές ευθύνες, υποχρεώσεις και αρμοδιότητες.

Οι αντιφάσεις και οι παλινδρομήσεις που εγγράφονται στην κοινωνική θέση των Ελληνίδων του σήμερα αναδεικνύουν εμμέσως πλην σαφώς την ανεπάρκεια και την αναποτελεσματικότητα των μέτρων και των αλλαγών με τα οποία η Πολιτεία έχει αντιμετωπίσει μέχρι σήμερα το ζήτημα της ισότητας των φύλων.

Διαπιστώσεις διεπιστημονικής μελέτης:

- οι ταυτότητες φύλου (ο ανδρισμός και η θηλυκότητα) δεν έχουν ουσιοκρατική υπόσταση και στήριξη, δηλαδή έχουν ελάχιστη σχέση με τη βιολογία των φύλων. Αντίθετα, αποτελούν μια κοινωνική σχεσιακή κατασκευή η οποία είναι :
 - α) ιστορικά και πολιτισμικά προσδιορισμένη
 - β) προκύπτει ως ωρίμανση, ως ίζημα στο χρόνο μιας συνεχούς διαλεκτικής διαδικασίας επιδράσεων - προσδοκιών, απαγορεύσεων και παραδοχών- που δέχονται τα αγόρια και τα κορίτσια αρχικά από το οικογενειακό περιβάλλον και στη συνέχεια από το σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (συνομήλικοι, Μ.Μ.Ε, κ..λπ.) και απαντητικών αντιδράσεων τους σ' αυτές.

- οι ταυτότητες φύλου, δεν υπάρχουν παρατακτικά άνδρας – γυναίκα/ ανδρισμός – θηλυκότητα αλλά ιεραρχικά με την ανδρική ταυτότητα σε θέση κυρίαρχη και ηγεμονική και τη γυναικεία σε θέση υποδεέστερη και συχνά απαξιωτική. (Connell, R.W. (2006), Δεληγιάννη–Κουϊμτζή, Β. Σακκά Δ., Ηρακλείδου Μ, Φρόση, Λ. (2005) Πολίτης Φ., (2006).

Απαιτήσεις και προ(σ)κλήσεις απευθύνονται σήμερα στα σχολεία των διαφόρων βαθμίδων της Γενικής εκπαίδευσης για τους ακόλουθους λόγους:

- αποτελούν ένα επίσημο συλλογικό θεσμό υπεύθυνο για την εκπαίδευση και τη διαπαιδαγώγηση όλων των παιδιών,
- στους επίσημα διακηρυγμένους στόχους της Γενικής εκπαίδευσης εμπεριέχεται η διασφάλιση της παροχής ίσων ευκαιριών για αυτοανάπτυξη και αυτοκαθορισμό χωρίς περιορισμούς στη βάση δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών,
- τα σχολεία αποτελούν ένα από τους σημαντικότερους ιδεολογικούς μηχανισμούς εγχάραξης ιδεών, αντιλήψεων, στάσεων, προτύπων και συμπεριφορών.

Η άμβλυνση και σταδιακά η εξάλειψη των στερεοτυπικών ταυτοτήτων φύλου είναι ένας στόχος που συνδέεται και αποτελεί δείκτη

- εκδημοκρατισμού και πολιτισμικής ανάπτυξης μιας κοινωνίας
- αξιοποίησης όλου του ανθρώπινου δυναμικού μιας κοινωνίας με στόχο την καλύτερη οικονομική ανάπτυξη, κάτι που αποτελεί επιτακτική αναγκαιότητα στη σύγχρονη ανταγωνιστική παγκοσμιοποιημένη διαδικασία της παραγωγής και της οικονομίας
- σεβασμού της διαφορετικότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επίσης επιτακτική αναγκαιότητα στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες.

Οι παραδοσιακές ταυτότητες φύλου και η ιεραρχική τους κατάταξη είναι περιοριστική και αγχογόνα τόσο για τους άνδρες όσο και κυρίως για τις γυναίκες, ότι συμβάλλει σε ανταγωνιστικές και γενικά σε μη ποιοτικές σχέσεις των φύλων, η αποδόμησή τους αναδεικνύεται επιτακτική αναγκαιότητα προς την κατεύθυνση αρμονικής συνύπαρξης των φύλων με όρους αλληλοσεβασμού και αλληλοεκτίμησης στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής και δίκαιης προς όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

